

- 3..... חלק א
- 3 עבודת הגמר מ' מור
- 3..... **שילובה אומנות באוניברסיטה העברית תמצית דברי החוקרת מ' מור**
- 4..... **מדוע בחרה מור לקרוא לתהליך המתואר בעבודה מעשה האוצרות?**
- 5..... **מהו העניין ההנעה לקבוע תערוכות/תצוגות של מוסד להשכלה גבוהה**
- 6..... ניתוח חללי תצוגה אופציונליים בבניין אשכול
- 10..... חלק ב' – שיחזור הפרוגרמה
- 10..... "על הקו - מטריאסטה לארץ ישראל 1940-1920":
- 10..... **נושא התערוכה**
- 11..... **המסר שעומד בבסיס התערוכה**
- 11..... **חלקי התערוכה**
- 12..... **פריטים נבחרים**
- 13..... **אופן הצגתה של התערוכה במרחב**
- 13..... הארץ המובטחת 1820 – 1939
- 13..... **נושא התערוכה**
- 14..... **המסר שעומד בסיס התערוכה**
- 15..... **חלקי התערוכה**
- 16..... **פריטים נבחרים**
- 16..... **אופן הצגתה במרחב של התערוכה**
- 17..... דמותה ומשמעותה של עבודת האוצרות בישראל 2018
- 18..... חלק ג' – "תערוכות בחוץ"
- 22..... רשימת תמונות
- 23..... ביבליוגרפיה
- 26..... נספחים

חלק א

עבודת הגמר מ' מור

שילובה אומנות באוניברסיטה העברית תמצית דברי החוקרת מ' מור

לכל אורך תהליך ההתפתחות של האוניברסיטה העברית, גם בימים קשים וגם על חשבון הקצאת משאבים למטרות אחרות, השקיעה האוניברסיטה בפתוח והצגת תערוכות מדעיות ואמנותיות. במסגרת המאמר הנידון, מציגה הכותבת את תמונת האבולוציה של האוצרות באוניברסיטה העברית, כמתכתבת, משפיעה ומושפעת מתהליכים גדולים יותר שהתרחשו באוניברסיטה.

הכותבת מחלקת את ההתרחשויות לשלושה מקטעים, על בסיס כרונולוגי- גיאוגרפי של מיקום האוניברסיטה לאורך השנים, כסמל למעמדה ומקומה של האוניברסיטה באותן תקופות זמן. בכל תקופה האתגרים שעמדו בפני האוניברסיטה היו שונים, ומכאן שגם מטרות התערוכות והפעילות המוזיאונית באוניברסיטה היו שונות, כמו גם הגורמים ויחסי הכוחות שהשפיעו על פעילות זו.

בתקופה הראשונה, ראשית ימי האוניברסיטה עד לירידתה מהר הצופים בעקבות הפיגוע הנורא בשיירה לאוניברסיטה, המוסד פעל בעיקר כגוף אקדמי מחקרי שתפקידו העיקרי היה להורות ולחקור. המיקוד היה מקצועי-אקדמי גרידא, ולא רבים החוקרים שהיו מודעים לצורך של המוסד לקיים יחסי ציבור טובים. הגוף המנהלי אכן היה מודע לנושא השיווק, אך לא עשה שימוש מסיבי בתערוכות לצורך כך. מתוך כך, עיקר התערוכות במוסד היו פונקציונליות, ומטרתן הייתה לחנך את הדורות הבאים תוך התייחסות לתצוגות אסתטיות. תצוגה של תוצרי האוניברסיטה בתערוכות נעשו בעיקר בהקשרים אקדמיים ולצורך הצגת הידע המחקרי, ובמסגרת תערוכות חשובות ומשמעותיות.

בתקופה שלאחר מכן, עת האוניברסיטה הייתה פזורה ברחבי העיר, הפך המוסד מודע יותר לצורך בהתבססות בתודעה וביחסי הציבור על מנת לייצב את מעמדו, מה שהוביל לחיבור עמוק יותר לקהילה באמצעות תצוגות, תערוכות, ונוכחות באירועים לאומיים. עם הקמת הקמפוס בגבעת רם נפתחה תקופה חדשה, בה התערוכות הפכו בין היתר ככלי חזק ליחסי ציבור ולגיוס כספים ותורמים לטובת הפעילות האוניברסיטאית. החיבור לקהילה התחזק, והאוניברסיטה התפתחה, ובמקביל נוצר הצורך לייצר משנה סדורה בקשר לנושא יצירות האמנות בקמפוס, שכן לא תמיד האתיקה האמנותית כובדה. מתוך הצורך הזה נוצרה האוצרות האוניברסיטאית, והוגדר נוהל מתאים, מה שהפך את האוצרות לחלק רשמי ומוסדר בפעילות האוניברסיטה.

פוליטיקה ארגונית הייתה מרכיב דומיננטי **בדבר תהליך שילובה של האומנות באוניברסיטה העברית.** בוחנת כיצד השפיעו גורמי הכוח הסובבים את האוניברסיטה -ההנהלה, החוקרים, השוחרים והיועצים החיצוניים - על אופן ייצוגה ונראותה בארץ ובעולם, וכיצד השפיעו על הרוח האמנותית שלה.¹ ממפה את ההקשר בין יחסי הכוח הפועלים ומופעלים על המוסד, אשר קיבלו ביטויים במחשבה תחילה באמצעות מעשה האוצרות שנעשו בארץ ובעולם, תוך דיון בזהותם של בעלי כוח אלה, בהשפעתם על הנראות הציבורית של המוסד, ובאופייה של אותה נראות.

שוחרי האוניברסיטה ניסו ללא הצלחה להעשיר את מרחבי האוניברסיטה באמצעות רכישת יצירה אמנות עכשווית. בהמשך הם דרשו מהנהלת האוניברסיטה להשתתף בכנסים ותצוגות בינלאומיות על מנת להביא את העשייה המחקרית לקדמת הבמה, דרישה שהעלתה התנגדויות בקרב חלק מאנשי האקדמיה אשר לא ראו את הרלוונטיות של

1 מ' מור, 'יחסי הכוחות והתמורות שחלו על מעשה האוצרות באוניברסיטה העברית מהקמתה ועד תחילת שנות ה-70 של המאה העשרים, עבודת גמר לתואר מוסמך באוניברסיטה העברית, ירושלים 2017

השתתפותה באירועים שכאלה. סירובם נבע מרצונם לעסוק אך ורק בהוראה ובמחקר תחת אשר לבזבז את זמנם היקר על שיווק המוסד. בניגוד לחוקרים, הנהלת המוסד ראתה את הפוטנציאל הגלום בהשתתפותם בתערוכות בינלאומיות שהביאה בסופו של דבר תרומות שהופנו למשאבי מחקר ובינוי, והעלתה את הביקוש בקרב הסטודנטים.

טלטלות רבות עברו על האוניברסיטה: ביטחוניות, מדיניות ולאומיות שהביאו לנדידתה ופיזור בעיר. הניסיון להעלות את קרנה של הרוח האקדמית בעודה בגלות העלתה אצל החוקרים את המוטיבציה לחשוף את פיתוחיה המחקריים ואת הישגיה הרבים. האוניברסיטה הפכה למעיין ידע נובע שהעשיר תערוכות בארץ ובעולם.

הספק שהתעורר בנוגע לעתיד החזרה להר חייב את הממשלה להקצות שטחים להקמת קריה חדשה ופתיחת לתחומי לימוד חדשים. תקציבים גבוהים הועברו להפקת אירועי חגיגות חצי היובל ולבנייתה של הקריה החדשה. תפיסה ארכיטקטונית חדשה למרחב חדש ולאסתטיקה אמנותית מוכוונת מראש. הקצאת משאבים אמנותיים בקריה החדשה הביאה לחלון הזדמנויות חדש, המבט הופנה לאסתטיקה. עד המעבר לקריה החדשה הושקו גם תערוכות של חוגים ותיקים וחדשים שנועדו לחשיפת פועלם.

הדילמה בדבר כדאיות ההשקעה הכלכלית של המוסד בתחום האמנות והאסתטיקה הייתה, וכפי הנראה תהיה נוכחת תמיד, כל עוד נושאים אלו אינם נמצאים בקו הראשוני והמנחה את פועלה. כך עלה לאחרונה ממאמר שכתבה נעמה ריבה באוקטובר 2017 על בנין מדעי המוח בגבעת רם, בו קבלה על יופיו בטענה כי מדובר ב:

"מבנה גרנדיזוי שמפאר את שם התורם, המוקם במקום שסובל מבעיות תקציביות. כסף לכיסוי גירעונות ולסגל הזוטר אין. למבני פאר יש". לאחר סקירה של האדריכלות בגבעת רם, הוסיפה ריבה: **"נכון שנבנה בגבעת רם קמפוס לתפארת עם אדריכלות מודרניסטית יפהפייה, אבל זו גם אדריכלות שמרחיקה אנשים שאין להם מה לחפש שם. לא רחוק מהקמפוס בנו שיכונים מזעזעים לעולים חדשים. נכון שהכסף לבניינים היקרים הגיע מתורמים, אבל זה עדיין מדגיש את הפער".**²

מדוע בחרה מור לקרוא לתהליך המתואר בעבודה מעשה האוצרות? לטענתה, התצוגות והתערוכות באוניברסיטה העברית היו יותר מקוריוז חולף של המשוגעים לדבר, והם היו חלק חשוב בתהליכים משמעותיים שהתחוללו באוניברסיטה. מערכת היחסים בין האוצרות להתפתחותה של האוניברסיטה לא הייתה חד צדדית. אין מדובר במצב בו קיומם של תערוכות, תצוגות ואיסוף של חפצי אמנות ומדע היה מושפע מהאינטרסים של האוניברסיטה ומהלך הרוח במוסד האקדמי הצורה פסיבית, אלא מדובר בתהליך דו כיווני, בו הלך הרוח האוניברסיטאי השפיע על קיומה של האוצרות, בה בשעה שהאוצרות השפיעה על התהליכים בהתפתחותה של האוניברסיטה. כך בתהליכי משוב הדדי, צמחה האוצרות במסגרת

² נעמה ריבה, "כך נהפכו האוניברסיטאות בארץ לקופוניה של מתכת וזכוכית", הארץ: גלריה, 25 באוקטובר 2017.